guse. »Vigala õigus« võis olla koostatud tema onu, ülalmainitud Berend Johann v. U.-i poolt, keda mitmed on pidanud ka selle väljaandjaks. Mõnede arvates moodustab see seaduseraamat Halliku õiguse (vt. O. F. Stackelberg) jäljenduse, kuid tavaliselt oletatakse vastupidist vahekorda. Eestimaa kub. talupojele antud eraõigustest on Vigala õigus kõige konservatiivsema iseloomuga. Talupoeg jäi endiselt pärisorjana maa külge kinnitatuks. Mõisahärra säilitas piiramatud õigused talumaa üle, mida ta soovikorral mõisamaaga võis ühendada. Ei piiratud mõisniku õigust talupoegi müüa, kinkida, karistada ega antud viimastele õigust oma härra peale kaevata. Talupoja kohustused mõisa vastu tulid õiendada vakuraamatu normide järgi. Kuid talupojale anti õigus koguda vallasvara ja seda, küll teatavate kitsendustega, kasutada — müüa, pantida, pärandada, välja arvatud talu raudvara, mille suurus kindlaks määrati iga taludeliigi suhtes. Mõisahärra võis peremehe kohast välja tõsta; peremehele anti õigus ette panna mõisahärrale talu pärijana oma poja või sugulase. Peremeeste vahekord sulaste ja tüdrukutega oli seaduses täpsalt normeeritud ja teenijate palk kindlaks määratud. Tulunduslikku, politseilist ja kõlblist järelevalvet pidid teostama mitut liiki ametnikud — ülevaataja (kirjutaja), vallakubjas, külakupjad ja kohtumehed, kellede kohustused seadus loendab üksikasjaliselt. Kutsuti ellu kogukonnakohus, mille liikmed mõisahärra määras kas terve valla või selle vanemate meeste poolt esitatud kandidaatidest. Sellele kohtule allusid pärandamis- ja hooldamisasjad, hoolekanne vaeste ja orbade eest, piiritülide lahendamine, varguse asjad oma vallas j. m., kuna karistusena olid ette nähtud rahatrahvid ja ihunuhtlus. Kohtu otsuse peale võis härrale edasi kaevata. Kui aga viimane leidis otsuse õige olevat, pidi süüdlast veelgi raskemini karistatama. Kohtu hoole all asus kogukonna-kassa, mille asutamiseks igaüks pidi vastavalt oma tuludele rukkeid andma. Kassast, mille sissetulekud tulid trahvirahadest, pärijata varandustest j. m., anti abi tulekahjude, loomakatku j. t. õnnetute juhtude puhul. Ka võidi sellest tarbekorral 5-%-ga laenu saada. Vigala seadus näeb ette ka teatava koolisunduse: vanemad on kohustatud oma lapsi lugema õpetama, kui nad aga seda ise ei mõista, peavad lapsed teatava aja käima mõisa poolt asutatud koolis.

Est Matrikelkomm. Geschl. Reg. (käsikiri, E. V. Keskarhiivis); Verh. GEG XVIII; B. M. 27., 1880, lk. 149; История Правит. Сената V (1911), lk. 128; Fr. Bienemann, Die Statthalterschaftszeit in Liv- u. Estland (1886), lk. 420; Usuteadusline Ajakiri 1927, lk. 145 j. (O. Sild); J. Kärner, Talurahva vabastamine Eestimaal (1916).

*P. T.*

**UIBOPUU, Arthur,** rahandustegelane, sünd. 31. XII 1878 Valgamaal Sooru kõrtsmiku pojana, õppis a.-st 1897 Riia polütehnikumi tulundusosakonnas, mille lõpetas a. 1904. Aa. 1903–05 teeninud Pihkva kommertspangas, kutsuti ta a. 1905 asutamisel oleva Tartu Vastastikuse Krediitühisuse asjaajajaks direktoriks, kellena ta toimis kuni 1907. a. alguseni, mil ta siirdus Tallinna Vastastikuse Krediitühisuse direktoriks. Selle suurema Eesti rahaasutise, mis a. 1919 muudeti aktsiapangaks »A./S. Tallinna Krediitpank« nime all, eesotsas on U. püsinud tänini, olles vaheajal 1½ a. (aa. 1925—26) Eesti Panga presidendiks. — U. tegevuse algus ühtub Eesti rahva tulundusliku murranguajaga aa. 1903—07, mil algas võitlus eesti rahvatulunduse vabastamise eest võõra kapitali mõju alt. Sellest võitlusest on U. agaralt ja eduga osa võtnud, seistes ühe tugevama ja rikkama eesti rahaasutise eesotsas. Vabariigi raskeil asutamisaegadel oli U. energiliselt kaastegev, hankides raha valitsuse vajaduste katteks ja võimaldades oma ruume kasutada Ajutise Valitsuse ja Päästekomitee koosolekuiks. Samuti saadi 1918. a. lõpul esimene laen 10 miljoni soome marga suuruses Soome riigikassalt (valtiokonttori) Eesti riiklikeks tarbeiks just Tall. Vastast. Krediitühisuse vastutusel. Ka praegu (1929) on U. juhitav rahaasutis võimsamaid erapanku Eestis. Peale selle on U. aa. 1920–25 toiminud Tallinna pankade nõukogu esimehena ja 1919–26 Tallinna Eesti Kirjastusühisuse (asut. a. 1908) juhatuse esimehena. Politilisest tegevusest võttis ta osa aa. 1919—20 Asutava Kogu liikmena rahvaerakonna rühmas ja oli rahaasjanduse komisjoni esimees. — Muudelgi aladel on U. tagajärjekalt teotsenud. Nii oli näit. Tallinna »Estoonia« teatri- ja kontserdimaja ehitust võimalik teostada ainult U. kaasabil ja Tall. Vastast. Krediitühisuse ainelisel toetusel. Ka on U. osa võtnud Eesti Punase Risti tegevusest.

Isikl. j. m. saadud andmed; Post. 1928, nr. 242.

*J. M.*

**ULMANN, Carl Christian,** kiriku- ja koolitegelane, sünd. 3. II 1793 Riias kaupmehe pojana, õppis aa. 1810—16 usuteadust Tartu, Jeena ning Göttingeni ülikoolis, pidas kirikuõpetaja ametit Lõuna-Liivimaal, olles 1835. a. konsistooriumi assessor, sai Jeena ülikoolilt *dr. phil.* astme ja kutsuti 1835 a. Tartu Ülikooli tegeliku usuteaduse professoriks, kelleks jäi kuni 1841. a.-ni, olles aa. 1837–38 ka usuteaduskonna dekaaniks ja 1839–41